

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-4-6>

УДК 351.9:351.777.6:631.95(477.5)

JEL Q24, R14

I. М. Куліш

кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу

регіональної екологічної політики та природокористування ДУ «Інститут регіональних досліджень

імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

e-mail: inna.m.kulich@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8059-6291>

ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГО-БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ҐРУНТІВ В УКРАЇНІ

Розкрито низку проблем еколого-безпечного використання ґрунтів в Україні. Відзначено суттєве зменшення капітальних інвестицій і поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища, відсутність останніми роками інформації про витрати на охорону ґрунтів. Показано, що у 2015 р. були скасовані форми державної статистичної звітності, які містили важливі показники щодо рекультивациі, меліорації земель тощо. Прослідковано виконання державних планів щодо розроблення та прийняття нормативно-правових актів у сфері землекористування в Україні і визначено, що прийняття розроблених законопроектів є дуже повільним. Проаналізовано повноваження центральних і регіональних органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері збереження родючості земель. Визначено, що виконання Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру контролю за зміною показників якісного стану ґрунтів проблематичне через відсутність у регіональних відділеннях спеціалізованих лабораторій. Показано, що агрохімічна паспортизація земель сільськогосподарського призначення здійснюється низькими темпами, що з огляду на початок функціонування ринку землі в Україні є неприпустимим. Установлено, що картограми якісного стану ґрунтів були розроблені тільки на половину площ сільськогосподарських угідь і вже застаріли. Наголошено, що статистична інформація про довкілля України у частині охорони ґрунтів обмежується кількістю внесених добрив і застосуванням пестицидів і актуальна лише для частини підприємств, які мають у користуванні встановлену площу сільгоспугідь. Розкрито низький рівень співпраці між Єврокомісією і Державною космічною агенцією України у сфері використання можливостей програми «Копернік» для моніторингу землі.

Ключові слова: органи державного контролю, еколого-безпечне використання ґрунтів, землекористування, нормативно-правове забезпечення.

Kulich I. PROBLEMS OF INSTITUTIONAL SUPPORT OF ENVIRONMENTALLY SAFE MANAGEMENT OF SOILS IN UKRAINE

A number of problems of ecologically safe management of soils in Ukraine are revealed. A significant decrease in capital investment and current expenditures on environmental protection and the lack of information on soil protection expenditures has been detected in recent years. The paper shows that in 2015, the forms of state statistical reporting of Ukraine were eliminated, while they contained such important land use indicators as reclamation, drainage, restoration, etc. The implementation of state plans for the development and adoption of regulatory legal acts in the land management in Ukraine was traced and the adoption of the developed bills was determined to have been proceeding very slowly. The powers of central and regional government bodies and local government bodies in the area of soil fertility preservation were analyzed. The control of the State Service of Ukraine on Geodesy, Cartography and Cadaster over changes in indicators of the qualitative state of soils is determined to be problematic due to the lack of specialized laboratories in the regional departments. The paper shows that agrochemical certification of agricultural lands is carried out at a low rate, and this, in connection with the beginning of the functioning of the land market in Ukraine, is unacceptable. The paper reveals that cartograms of the qualitative state of soils were developed for almost half of the agricultural land and are already outdated. The statistical information about the environment of Ukraine in terms of soil protection is reduced to the amount of fertilizers applied and the use of pesticides, and is relevant only for a part of enterprises that use a certain area of agricultural land. The low level of cooperation between the European Commission and the State Space Agency of Ukraine in the use of the capabilities of the Copernicus program is revealed.

Keywords: state control bodies, ecologically safe management of soils, land management, normative-legal provision.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших складових навколишнього природного середовища є ґрунти, зокрема сільськогосподарського призначення. Їх наявність зазвичай вважається запорукою продовольчої безпеки. Сьогодні недостатньо говорити лише про родючі ґрунти. Продукція, яка на них

вирощується, має відповідати ознаці «екологічно безпечна», саме цей критерій є однією з основних ознак безпеки держави. Продовольча безпека у сучасному розумінні – це вже не просто наявність необхідної для підтримки нормального функціонування людського організму кількості

продуктів харчування, це ще й екологічно безпечне продовольство. Тобто таке, вживання якого не просто викликає почуття насичення в людини, а не має негативних наслідків для здоров'я та життя у коротко та довгостроковій перспективі. Тому екологічно безпечне використання ґрунтів стає одним з індикаторів національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень. З огляду на важливість проблеми, її дослідженню присвячені численні праці науковців, серед яких Н. Борисяк [1], І. Леваковський [2], В. Докучаєв [3], Л. Бубер [4], Г. Махов [5] та ін. Багато важливих аспектів ґрунтознавства розглянули В. Канівець [6], М. Кіт [7], С. Позняк [8]. Вивченню проблем формування інституціональної бази сталого землекористування присвячені праці О. Гуторова [9]; П. Саблук [10] досліджував розвиток земельних відносин в Україні; основи управління земельними ресурсами закладені у роботах А. Третяка [11], Д. Шияна [12]; раціональне та екологічне землекористування вивчали М. Хвесик [13], М. Ступень [14], В. Кривов [15], Г. Волошин [16], І. Бистряков [17] та ін. На жаль, через часті зміни

чинного законодавства проблема інституційного забезпечення розглянута недостатньо.

Метою статті є дослідження інституційного забезпечення еколого-безпечного використання ґрунтів в Україні на сучасному етапі.

Основні результати дослідження. Ґрунт відіграє роль середовища проживання і збереження генофонду, слугує платформою для діяльності людини, ландшафту та спадщини, є постачальником сировини, у ньому міститься майже вдвічі більше вуглецю, ніж у атмосфері і утричі більше, ніж у рослинності. Усі ці функції заслуговують на захист через їх соціально-економічну та екологічну значущість. Тип ґрунту має велике значення для планування його раціонального використання, а чорноземні ґрунти вважаються національним надбанням. Слід зауважити, що запаси чорноземів України є найбільшими у світі – 28 млн га.

За наявністю родючих ґрунтів Україна у набагато кращому становищі від більшості країн світу – немає жодного регіону, де б не було земель сільськогосподарського призначення, вони є навіть у Києві та Севастополі (табл. 1).

Таблиця 1

Землі регіонів України

Регіон	Усього земель		У тому числі					
	тис. га	%	сільсько-господарські угіддя	ліси та інші лісо-вкриті площі	забудовані землі	землі під водою	відкриті заболочені землі	інші землі
Україна	60354,9	100,0	41489,3	10674,9	3597,8	2425,0	1089,4	1078,5
Автономна Республіка Крим	2608,1	4,3	1793,8	300,3	167,9	211,6	31,1	103,4
Вінницька обл.	2649,2	4,4	2014,2	380,3	155,1	43,5	33,9	22,2
Волинська обл.	2014,4	3,3	1047,5	697,6	92,6	45,5	115,7	15,5
Дніпропетровська обл.	3192,3	5,3	2511,5	193,5	255,7	155,6	27,5	48,5
Донецька обл.	2651,7	4,4	2044,1	204,0	247,4	42,4	19,8	94,0
Житомирська обл.	2982,7	5,0	1510,0	1123,3	127,6	48,6	101,2	72,0
Закарпатська обл.	1275,3	2,1	451,3	723,6	63,3	18,2	0,9	18,0
Запорізька обл.	2718,3	4,5	2238,6	133,7	143,7	173,1	6,6	22,6
Івано-Франківська обл.	1392,7	2,3	629,9	635,9	77,5	23,8	2,6	23,0
Київська обл.	2812,1	4,7	1651,5	648,7	185,4	175,1	53,4	98,0
Кіровоградська обл.	2458,8	4,1	2031,6	190,1	130,1	76,9	13,0	17,1
Луганська обл.	2668,3	4,4	1907,1	358,1	170,4	22,1	16,9	193,7
Львівська обл.	2183,1	3,6	1260,8	694,7	144,4	42,8	32,5	7,9
Миколаївська обл.	2458,5	4,1	2005,8	123,8	144,2	128,8	21,1	34,8
Одеська обл.	3331,4	5,5	2591,6	223,0	196,4	210,6	80,7	29,1
Полтавська обл.	2875,0	4,8	2164,3	287,2	176,4	148,4	85,9	12,8
Рівненська обл.	2005,1	3,3	924,7	827,0	82,1	43,2	106,2	21,9
Сумська обл.	2383,2	3,9	1697,5	461,4	124,2	30,9	63,9	5,3
Тернопільська обл.	1382,4	2,3	1045,8	202,6	90,4	19,0	8,8	15,8
Харківська обл.	3141,8	5,2	2411,3	426,2	182,6	60,8	33,5	27,4
Херсонська обл.	2846,1	4,7	1969,3	153,0	130,5	431,8	44,1	117,4
Хмельницька обл.	2062,9	3,4	1568,2	287,6	121,6	42,3	24,6	18,6
Черкаська обл.	2091,6	3,5	1451,0	338,6	120,0	135,7	32,9	13,4
Чернівецька обл.	809,6	1,3	469,7	249,9	59,6	18,8	1,2	10,4
Чернігівська обл.	3190,3	5,3	2067,6	740,3	155,4	68,0	129,7	29,3
м. Київ	83,6	0,1	4,4	35,0	36,6	6,6	0,1	0,9
м. Севастополь	86,4	0,2	26,2	35,5	16,7	0,9	1,6	5,5

Джерело: [18, с. 257]

На жаль, усвідомлення необхідності збереження національного багатства – родючих земель – в українському суспільстві не сформовано на належному рівні. Про це свідчить щорічне зменшення державних витрат на охорону навколишнього

середовища. Аналіз показує, що з 2010 до 2018 р. відбувається постійне зменшення цих коштів. Реальні капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища, визначені з урахуванням інфляції, зменшились на 7,1% (табл. 2).

Порівняння капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища (збільшення/-зменшення) у 2010 і 2018 рр. з врахуванням інфляції, млн грн

Регіон	Капітальні інвестиції			Поточні витрати		
	2010 р.	2018 р.	Динаміка	2010 р.	2018 р.	Динаміка
Україна	2761,5	3572,4	810,9	10366,6	8623,4	-1743,20
Вінницька обл.	37	28,7	-8,3	75,5	95,32	19,82
Волинська обл.	3,5	12,3	8,8	49,4	84,65	35,25
Дніпропетровська обл.	950,9	870,5	-80,4	2432,4	2490,60	58,20
Донецька обл.	575	537,0	-38,0	1625,2	760,92	-864,28
Житомирська обл.	11,5	2,9	-8,6	59	50,18	-8,82
Закарпатська обл.	9,9	16,3	6,4	46	80,21	34,21
Запорізька обл.	159,3	377,8	218,5	766,3	885,14	118,84
Івано-Франківська обл.	136,9	104,1	-32,8	148,4	194,82	46,42
Київська обл.	53,4	628,9	575,5	239,4	271,84	32,44
Кіровоградська обл.	26,4	14,7	-11,7	87,4	55,64	-31,76
Луганська обл.	102,7	10,4	-92,3	1308,3	144,26	-1164,04
Львівська обл.	87,6	100,9	13,3	153,1	208,94	55,84
Миколаївська обл.	31,3	48,9	17,6	546,7	265,46	-281,24
Одеська обл.	55,4	26,1	-29,3	332,8	193,26	-139,54
Полтавська обл.	77,1	93,7	16,6	475	512,34	37,34
Рівненська обл.	20,6	13,9	-6,7	197,1	129,96	-67,14
Сумська обл.	15,4	8,0	-7,4	148,8	261,31	112,51
Тернопільська обл.	7,6	6,9	-0,7	17,1	6,28	-10,82
Харківська обл.	98,6	96,8	-1,8	526,9	373,40	-153,50
Херсонська обл.	2,8	5,4	2,6	60,5	31,38	-29,12
Хмельницька обл.	4,4	28,2	23,8	106,2	90,85	-15,35
Черкаська обл.	36,1	8,2	-27,9	62	117,34	55,34
Чернівецька обл.	8,5	7,6	-0,9	42,5	35,96	-6,54
Чернігівська обл.	27,2	22,8	-4,4	174,3	137,84	-36,46
м. Київ	47,7	501,5	453,8	436,6	1145,50	708,90

Джерело: власна розробка на підставі [18, с. 285].

За досліджуваній період за зростання на третину капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища загалом по Україні майже на 20% зменшились поточні витрати. Водночас відбулось збільшення поточних витрат на 708,4 млн грн у м. Києві, кількість земель якого становить 0,2% загальної по Україні, за зменшення сумарно на 794,15 млн грн для Житомирської, Кіровоградської, Миколаївської, Одеської, Рівненської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Чернівецької, Чернігівської областей. Така ж ситуація з капітальними інвестиціями на охорону навколишнього природного середовища. Загалом по Україні у 2018 р. відбулось збільшення на 810,9 млн грн, з них 81,62% розділені між п'ятьма регіонами: Дніпропетровський (24,37%), Київський (17,6%), Донецький (15,03%), м. Київ (14,04%), Запорізький (10,58%).

Окремо виділити кошти, що витрачаються на збереження ґрунтів неможливо, адже у статистичній інформації відсутній показник по землі, є лише «капітальні інвестиції на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод». Однак можна зазначити, що у 2019 р. на захист і реабілітацію ґрунтів у сільському та лісовому господарстві капітальні інвестиції були відсутні, а інвестиції у розмірі 50,1 тис. грн у 2018 р. були витрачені на лісове господарство та лісозаготівлі [19].

Розуміння стану українських ґрунтів можна було отримати зі статистичних показників щодо рекультивациі, меліорації і т. п. земель, що подавались у формах державної статистичної звітності із

земельних ресурсів, затверджених у 1998 р. відповідним наказом Державного комітету статистики України [20]. Однак у 2015 р. наказом Державної служби статистики України згадані форми статистичної звітності були скасовані [21]. У січні того самого року був розроблений законопроект «Про збереження ґрунтів та охорону їх родючості», який станом на кінець 2020 р. не прийнятий.

У 2016 р. затверджено «Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням» [22]. Серед іншого було повторно передбачено розроблення у 2016 р. проекту закону «Про збереження ґрунтів та охорону їх родючості» та постанови Кабінету Міністрів України «Про нормативи якісного стану ґрунтів». На жаль, ні законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення механізмів збереження ґрунтів на економічного стимулювання відтворення їх родючості», ні постанова не були прийняті. «Огляд стану виконання Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням» представлений на офіційному сайті у загальному доступі лише за 2017 р., за наступні роки інформація не оприлюднювалась [23].

У Земельному кодексі України (редакція 2020 р.) низка статей присвячена питанням збереження родючості земель. Наприклад, ст. 8 визначає, що до повноважень обласних рад належить затвердження та участь у реалізації регіональних програм використання земель, підвищення родючості ґрунтів, охорони земель; ст. 14 – до повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує

державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, у галузі земельних відносин належить участь у реалізації програм, розробленні проєктів нормативно-правових актів, координація і оцінювання впливу на довкілля, міжнародне співробітництво, пропозиції щодо формування відповідної політики і т. п.

Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів, є Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (далі – Держгеокадастр).

Одним із завдань Держгеокадастру є контроль за зміною показників якісного стану ґрунтів у результаті проведення господарської діяльності на землях сільськогосподарського призначення. Проте ця

діяльність неможлива через відсутність спеціальної лабораторії.

До повноважень Державної екологічної інспекції України також належить державний нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства щодо охорони земель, зокрема:

- консервації деградованих і малопродуктивних земель;
- виконання екологічних вимог під час надання у користування земельних ділянок;
- здійснення заходів із запобігання забрудненню земель хімічними і радіоактивними речовинами, відходами, стічними водами;
- додержання режиму використання земель, що підлягають особливій охороні;
- додержання екологічних нормативів з питань використання та охорони земель і т. п.

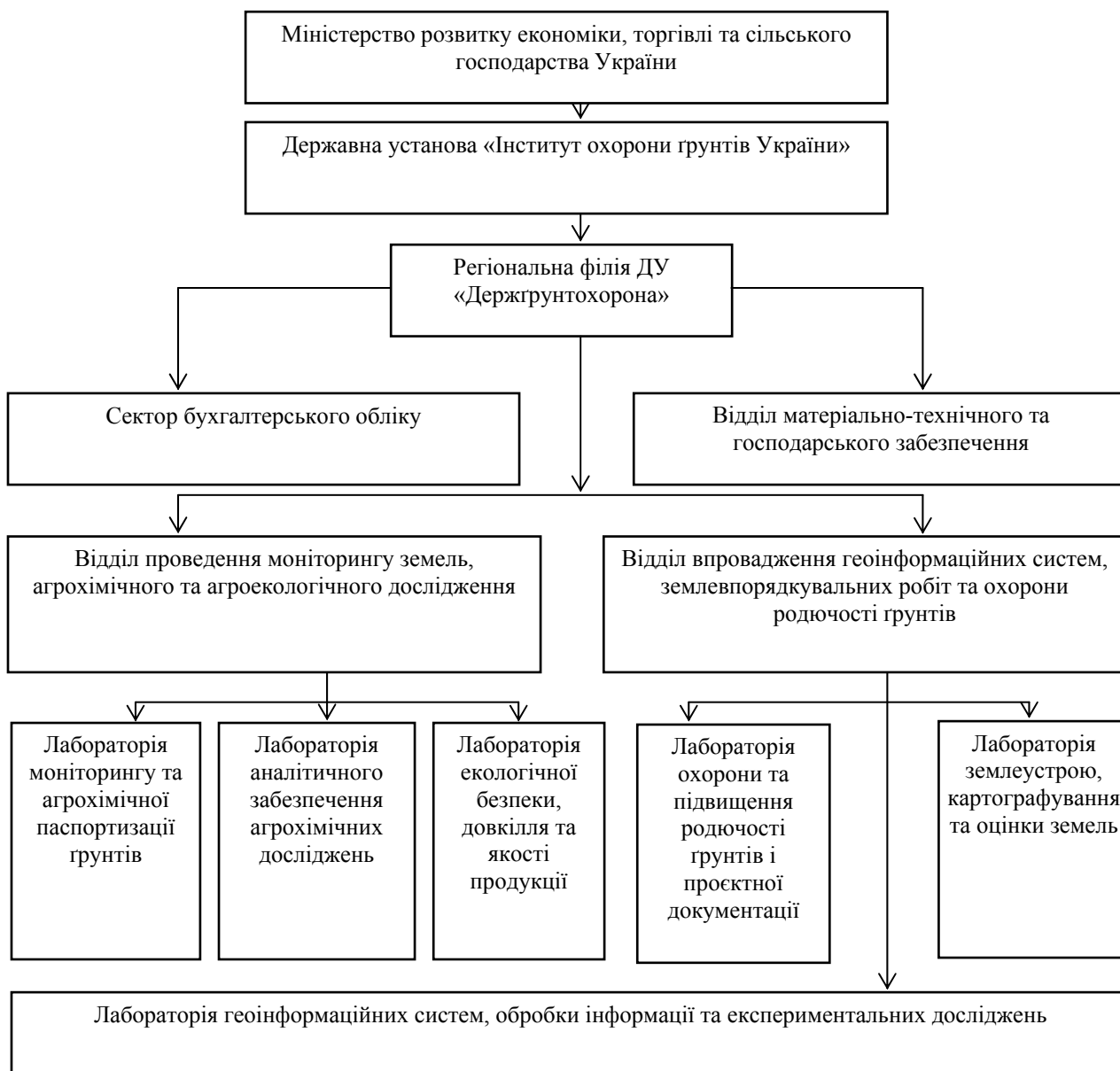

Рис. 1. Структура регіональної філії ДУ «Держґрунтохорона»

Джерело: власна розробка за [25].

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

Для виконання зазначених робіт при територіальних Державних екологічних інспекціях функціонують спеціалізовані лабораторії, що проводять лабораторні аналізи кількості забруднюючих речовин, зокрема радіонуклідів, нітратів, важких металів, фосфатів, хлоридів і сульфатів.

Здійснення агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення – обов'язкового агрохімічного обстеження ґрунтів з видаванням агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки, в якому фіксуються початкові та поточні рівні забезпечення поживними речовинами ґрунтів, рівні їх забруднення токсичними речовинами та радіонуклідами [24] – покладено на Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. До сфери управління Міністерства належить Державна установа «Інститут

охорони ґрунтів України» (далі – Держґрунтохорона), що є державною неприбутковою організацією.

До Держґрунтохорони входить 25 регіональних філій, структура філії наведена на рис. 1.

Сьогодні використовуються картограми якісного стану ґрунтів регіонів України за вмістом поживних речовин (рН, гумус, фосфор, калій), розроблені станом на 2015 р. Обстежено майже 20 млн га сільгоспугідь, що становить майже половину наявних у державі ґрунтів сільськогосподарського призначення.

За результатами агрохімічного обстеження сільськогосподарських угідь оформляються відповідні документи на кожен обстежену земельну ділянку. Станом на кінець 2020 р. користувачам було видано понад 360 тис. агрохімічних паспортів.

Обстеження мають плановий і позаплановий характер, вартість окремих послуг наведена у табл. 3.

Таблиця 3

Розцінки на платні послуги, що надаються Львівською філією ДУ «Держґрунтохорона»

№ п / п	Види робіт	Одиниця виміру	Вартість одиниці без ПДВ, грн	Податок на додану вартість, грн	Вартість одиниці в грн з ПДВ, грн
1	Проведення обстеження земельної ділянки до 30 га з видаванням агрохімічного паспорта	Паспорт	1242,32	248,46	1490,78
2	Виготовлення агрохімічного паспорта на земельну ділянку до 10 га (весь комплекс робіт та досліджень)	Паспорт	520,0	104,0	624,0
3	Складання та виготовлення агрохімічної карти	1 га	4,03	0,81	4,84
4	Підготовка та надання довідки (паспорта) про стан родючості ґрунтів за матеріалами попереднього обстеження	1 довідка	277,75	55,55	333,0

Джерело: Львівська філія ДУ «Інститут охорони ґрунтів України» [26].

Сьогодні статистична інформація щодо довкілля України в частині охорони ґрунтів обмежується внесенням добрив і застосуванням пестицидів; до уваги беруться лише землі підприємств, що займаються виробництвом продукції рослинництва та мають у власності або користуванні не менше 200 га сільськогосподарських угідь і 5 га посівних площ під овочами, баштанними культурами.

Згідно з «Річним планом здійснення заходів державного нагляду (контролю) Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру на 2020 рік», затвердженим наказом Дергеокадастру від 26.11.2019 р. № 306, заплановано здійснення 6180 перевірок об'єктів господарювання щодо додержання законодавства у сфері землеустрою. Станом на початок 2020 р. моніторинг забруднення ґрунтів України здійснюється кількома різними органами. Так, Державна гідрометеорологічна служба перевіряє ґрунти різного призначення на вміст пестицидів і важких металів. Те саме зобов'язане контролювати Мінагрополітики для земель сільськогосподарського призначення і додатково проводити радіологічний, агрохімічний, токсикологічний і контроль на вміст важких металів. МНС перевіряє на важкі метали землі населених пунктів, ці заміри здійснюються з періодичністю раз

на п'ять років, окрім міст Костянтинівка та Маріуполь, де екологічний стан вимагає перевірки раз на 12 місяців. Окрім того, Державною екологічною інспекцією за 27 параметрами перевіряються промислові майданчики.

У 2018 р. Єврокомісія уклала угоду про співробітництво з Державною космічною агенцією України. Цей документ дозволяє Україні скористатись перевагами програми «Копернік» для моніторингу землі [27]. Однак станом на кінець 2020 р. матеріали, надані Європейською космічною агенцією, не інтегровані в національну систему моніторингу та статистики та розглядаються лише як додаткова інформація.

Висновки. Екологічно безпечне використання земель в Україні – масштабне завдання, що вимагає відповідного інституційного забезпечення: дієвої нормативно-правової бази, компетентних державних органів, контролю з боку громадянського суспільства.

Прийняті в Україні планові завдання щодо охорони земель виконуються частково або не виконуються взагалі, що означає необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення українського законодавства у сфері землекористування. Також необхідно вирішувати низку інших проблем.

Розподіл капітальних інвестицій і поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища є дуже нерівномірним (наприклад, майже 82% коштів розподіляється між п'ятьма регіонами), а відсутність інформації про витрати на захист ґрунтів викликає занепокоєння.

Між окремими установами, на які покладені завдання забезпечення екологічно безпечного використання земель в Україні, немає налагодженого зв'язку.

Станом на кінець 2020 р. не проведена повна агрохімічна паспортизація земель сільськогосподарського призначення України. Так само відсутні або застаріли картограми якісного стану ґрунтів (найновіша інформація за 2015 р.). Ці пробіли необхідно заповнити якнайшвидше, особливо з огляду початок функціонування в державі ринку землі.

Статистична інформація про довкілля України у частині охорони ґрунтів обмежується кількістю внесених добрив і застосуванням пестицидів і актуальна лише для частини підприємств, які мають у користуванні певну встановлену площу сільгоспугідь – не менше 200 га сільськогосподарських угідь і 5 га посівних площ під овочами, баштанними культурами.

Викликає стурбованість, що, попри підписані угоди, співпраця з Європейською космічною агенцією відсутня вже протягом кількох років, хоча вона розкриває великі можливості для вдосконалення моніторингу та планування раціонального екологічного землекористування для інших держав, що уклали подібну угоду про співпрацю. Надавані дані залишаються у статусі «додаткової інформації» і не використовуються належним чином.

Використовуючи внутрішні і зовнішні джерела, Державній службі статистики України необхідно вводити додаткові та відновлювати скасовані статистичні показники для формування реальної картини стану земель України.

Список використаних джерел

1. Борисьяк Н. Речь, читанная в торжественном собрании Императорского Харьковского университета 30 августа 1852 года, адъюнкт-профес. Н. Борисьяком. Харьков: В Университетской типографии, 1852. 74 с.
2. Леваковский И. Материалы для изучения чернозема. Харьков: В Университетской типографии, 1871. 52 с.
3. Докучаев В. В. О происхождении русского чернозёма. Заседание С. Петербургского собрания сельских хозяев. 1884. № 3. С. 1-15.
4. Buber L. Die galizisch-podolische Schwarzerde, ihre Entstehung und natürliche Beschaffenheit. Berlin, 1910. 201 s.
5. Махов Г. Г. Ґрунти України. Харків: Радянський селянин, 1930. 330 с.
6. Канівець В. Пропозиції щодо нового етапу великомасштабного обстеження і картування ґрунтів України. Агрохімія і ґрунтознавство: наук. зб. 2017. № 86. С. 85-86. DOI: <https://doi.org/10.31073/acss86-12>

7. Кіт М. Г. Морфологія ґрунтів. Основи теорії і практики. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 230 с.

8. Позняк С. П. Ґрунтознавство і географія ґрунтів. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. Ч. 1. 270 с.; Ч. 2. 285 с.

9. Гуторов О. І. Об'єктивна необхідність пошуку альтернативних систем землеробства. Органічне виробництво і продовольча безпека: зб. матеріалів доп. учасн. Міжнар. наук. практ. конф. Житомир: Полісся, 2013. С. 20-25.

10. Саблук П. Т. Розвиток земельних відносин в Україні. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2006. 396 с.

11. Третяк А. М. Антологія земельних відносин, землеустрою, земельного кадастру, охорони земель та економіки землекористування в Україні: вибр. твори: в 5 т. Київ: ЦЗРУ, 2009. Т. 1. Земельні відносини. 2009. 550 с.; Т. 2. Землеустрій. 2009. 476 с.

12. Шиян В. Й. Формування витрат і доходів на землях різної якості. Харків: Харк. держ. аграр. ун-т., 2000. 123 с.

13. Хвесик М. А., Голян В. А. Інституціональне забезпечення землекористування: теорія і практика: монографія. Київ: Книжкове вид-во НАУ, 2006. 260 с.

14. Ступень М., Рогач М., Рій І. Механізм економічного регулювання земельних відносин. Економіст. 2015. № 2(340). С. 42-43.

15. Кривов В. М. Проблема охорони ґрунтів. 2-ге вид., доп. Київ: Урожай, 2008. 302 с.

16. Волошин І., Чикайло Ю. Геохімічний аналіз ґрунтів приавтомагістральних смуг автотраси Львів – Краковець. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2011. Вип. 39. С. 63-71. DOI: <https://doi.org/10.30970/vgg.2011.39.2163>

17. Бистряков І. К., Новоторов О. С., Ніколаєнко Т. С., Кучер О. О., Будзяк В. М. Деякі інституціональні аспекти земельних відносин в Україні: стан та напрямки вдосконалення / Рада по вивч. продукт. сил України НАН України. Київ, 2002. 133 с.

18. Регіони України 2019: стат. зб.: у 2-х частинах. Ч. I / ред. І. Вернер. Київ: Державна служба статистики України, 2019. 309 с.

19. Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища за видами економічної діяльності з розподілом за видами природоохоронних заходів у 2019 р. Державна служба статистики України: сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ns_rik/n_s_rik_reg/onps_u/kionps_ek_u.htm

20. Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем): наказ Державного комітету статистики України від 05.11.98 р. № 377. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0788-98#Text>

21. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Державного комітету статистики України від 05 листопада 1998 року № 377 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних

ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, 6б-зем, 2-зем): наказ Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1084-15#Text>

22. Про затвердження Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 р. № 271-р. Урядовий кур'єр. 29.04.2016.

23. Огляд стану виконання Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: сайт. 02.05.2018. URL: <https://mepr.gov.ua/news/32333.html>

24. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.20003 р. № 963-IV. Офіційний вісник України. 01.08.2003. Ст. 1432.

25. Державна установа «Інститут охорони ґрунтів України»: сайт. 2020. URL: <http://www.iogu.gov.ua>

26. Львівська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»: сайт. 2020. URL: <http://www.iogu.gov.ua/lvivska>

27. EU and Ukraine establish partnership on Earth. EU neighbours: Website. 29.05.2018. URL: <https://www.euneighbours.eu/en/east/stay-informed/news/eu-and-ukraine-establish-partnership-earth-observation>

References

1. Borisyak, N. (1852). Rech', chitannaya v torzhestvennom sobranii Imperatorskogo Khar'kovskogo universiteta 30 avgusta 1852 goda, ad'yunkt-profes. N. Borisyakom [Speech read at the ceremonial meeting of the Imperial Kharkov University on August 30, 1852, adjunct professor. N. Borisyak]. Kharkov: In the University Printing House. [in Russian].

2. Levakovskiy, I. (1871). *Materialy dlya izucheniya chernozema* [Materials for studying black soil]. Kharkov: In the University Printing House. [in Russian].

3. Dokuchayev, V. V. (1884). *O proiskhozhdenii russkogo chernozoma* [About the origin of Russian black soil]. In Zasedaniye S. Peterburgskogo sobraniya sel'skikh khozyayev [Meeting of the St. Petersburg meeting of farmers]: Vol. 3 (pp. 1-15). [in Russian].

4. Buber, L. (1910). Die galizisch-podolische Schwarzerde, ihre Entstehung und natürliche Beschaffenheit [The Galician-Podolian black earth, its origin and natural composition]. Berlin. [in German].

5. Makhov, H. H. (1930). *Grunty Ukrayiny* [Soils of Ukraine]. Kharkiv: Soviet peasant. [in Ukrainian].

6. Kanivets, V. (2017). Propozytsiyi shchodo novoho etapu velykomasshtabnoho obstezhennya i kartuvannya gruntiv Ukrayiny [Proposals for a new stage of large-scale survey and mapping of soils in Ukraine]. In *Ahrokhimiya i gruntoznavstvo* [Agrochemistry and soil science]: Vol. 86 (pp. 85-86). DOI: <https://doi.org/10.31073/acss86-12> [in Ukrainian].

7. Kit, M. H. (2008). *Morfologiya gruntiv. Osnovy teorii i praktyky* [Soil morphology. Fundamentals of theory and practice]. Lviv: Ivan Franko Lviv National University Publishing Center. [in Ukrainian].

8. Poznyak, S. P. (2010). *Gruntoznavstvo i heohrafiya gruntiv* [Soil science and soil geography]. Lviv: Ivan Franko Lviv National University Publishing Center. P. 1; P. 2. [in Ukrainian].

9. Hutorov, O. I. (2013). Ob'yektivna neobkhdnist' poshuku al'ternatyvnykh system zemlerobstva [Objective need to find alternative farming systems]. In *Orhanichne vyrobnytstvo i prodovol'cha bezpeka* [Organic production and food security]: Collection of materials of reports of participants of the International scientific-practical conference. Zhytomyr: Polissya. (pp. 20-25). [in Ukrainian].

10. Sabluk, P. T. (2006). *Rozvytok zemel'nykh vidnosyn v Ukrayini* [Development of land relations in Ukraine]. Kyiv: Kyiv: NSC «Institute of Agrarian Economics». [in Ukrainian].

11. Tretyak, A. M. (2009). *Antolohiya zemel'nykh vidnosyn, zemleustroyu, zemel'noho kadastru, okhorony zemel' ta ekonomiky zemlekorystuvannya v Ukrayini* [Anthology of land relations, land management, land cadastre, land protection and land use economy in Ukraine]: selected works: in 5 vols. Kyiv: TSZRU. T. 1. *Zemel'ni vidnosyny* [Land relations]; T. 2. *Zemleustriy* [Land management]. [in Ukrainian].

12. Shyyan, V. Yo. (2000). Formuvannya vytrat i dokhodiv na zemlyakh riznoyi yakosti [Formation of costs and revenues on lands of different quality]. Kharkiv: Khark. state agrarian un-t. [in Ukrainian].

13. Khvesyuk, M. A., & Holyan, V. A. (2006). *Instytutsional'ne zabezpechennya zemlekorystuvannya: teoriya i praktyka* [Institutional support of land use: theory and practice]. Kyiv: NAU Book Publishing House. [in Ukrainian].

14. Stupen M., Rohach, M., & Riy, I. (2015). Mekhanizm ekonomichnoho rehulyuvannya zemel'nykh vidnosyn [The mechanism of economic regulation of land relations]. *Ekonomist – Economist*, 2(340), 42-43. [in Ukrainian].

15. Kryvov, V. M. (2008). *Problema okhorony hruntiv* [The problem of soil protection]. 2nd ed., ext. Kyiv: Harvest. [in Ukrainian].

16. Voloshyn, I., & Chykaylo, Yu. (2011). Heokhimichnyy analiz gruntiv pryavtomahistral'nykh smuh avtotrasy Lviv – Krakovets [Geochemical analysis of soils along the highway lanes of the Lviv – Krakovets highway]. In *Visnyk L'vivs'koho universytetu: Seriya heohrafichna* [Bulletin of the Lviv University: Geographic Series]: Vol. 39 (pp. 63-71). DOI: <https://doi.org/10.30970/vgg.2011.39.2163> [in Ukrainian].

17. Bystryakov, I. K., Novotorov, O. S., Nikolayenko, T. S., Kucher, O. O., & Budzyak, V. M. (2002). Deyaki instytutsional'ni aspekty zemel'nykh vidnosyn v Ukrayini: stan ta napryamky vdoskonalennya [Some institutional aspects of land relations in Ukraine: status and areas for improvement]. Kyiv: Council for the study. product. forces of Ukraine of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

18. Verner, I. (Ed.) (2019). *Rehiony Ukrayiny 2019 [Regions of Ukraine 2019]*: Statistical publication: In 2 parts. Part I. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. [in Ukrainian].

19. Kapital'ni investytsiyi na okhoronu navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti z rozpodilom za vydamy pryrodookhoronnykh zakhodiv u 2019 r. [Capital investments for environmental protection by types of economic activity with distribution by types of environmental measures in 2019] (2019). *State Statistics Service of Ukraine*: Website. Retrieved http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ns_rik/ns_rik_reg/onps_u/kionps_ek_u.htm [in Ukrainian].

20. Pro zatverdzhennya form derzhavnoyi statystychnoyi zvitnosti z zemel'nykh resursiv ta Instruksiyi z zapovnennya derzhavnoyi statystychnoyi zvitnosti z kil'kisnoho obliku zemel' (formy №№ 6-zem, 6a-zem, 6b-zem, 2-zem) [On approval of the forms of state statistical reporting on land resources and the Instruction on filling in the state statistical reporting on quantitative accounting of lands (forms №№ 6-zem, 6a-zem, 6b-zem, 2-zem)] (1998). Order of the State Statistics Committee of Ukraine, adopted on 1998, Nov 05, 377. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0788-98#Text> [in Ukrainian].

21. Pro vyznannya takym, shcho vtratyv chynnist', nakazu Derzhavnogo komitetu statystyky Ukrayiny vid 05 lystopada 1998 roku № 377 «Pro zatverdzhennya form derzhavnoyi statystychnoyi zvitnosti z zemel'nykh resursiv ta Instruksiyi z zapovnennya derzhavnoyi statystychnoyi zvitnosti z kil'kisnoho obliku zemel' (formy №№ 6-zem, 6a-zem, 6b-zem, 2-zem)» [On recognizing as invalid the order of the State Statistics Committee of Ukraine of November 5, 1998 № 377 «On approval of forms of state statistical reporting on land resources and Instructions for filling in state statistical reporting on quantitative accounting of land (forms №№ 6-zem, 6a-zem, 6b-zem, 2-zem)»] (2015). Order of the State Statistics Service of Ukraine, adopted on 2015, Aug 19, 190. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved

from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1084-15#Text> [in Ukrainian].

22. Pro zatverdzhennya Natsional'noho planu diy shchodo borot'by z dehradatsiyeyu zemel' ta opustelyuvanniam [On approval of the National Action Plan to combat land degradation and desertification] (2016, Apr 29). Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2016, Mar 30, 271-r. *Uryadovyy kur'yer – Government courier*. [in Ukrainian].

23. Ohlyad stanu vykonannya Natsional'noho planu diy shchodo borot'by z dehradatsiyeyu zemel' ta opustelyuvanniam [Review of the state of implementation of the National Action Plan to Combat Land Degradation and Desertification] (2018, May 02). *Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://mepr.gov.ua/news/32333.html> [in Ukrainian].

24. Pro derzhavnyy kontrol' za vykorystanniam ta okhoronoyu zemel' [On state control over land use and protection] (2003, Aug 01). Law of Ukraine, adopted on 2003, Jun 19, 963-IV. *Ofitsiyyny visnyk Ukrayiny – Official Gazette of Ukraine*. St. 1432. [in Ukrainian].

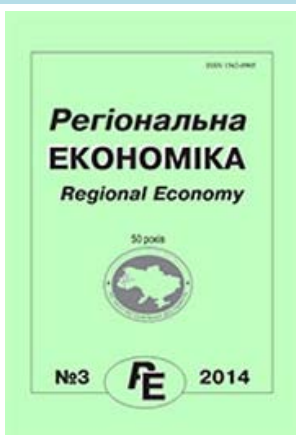
25. *Institute of Soil Protection of Ukraine*: Website (2020). Retrieved from <http://www.iogu.gov.ua> [in Ukrainian].

26. *Lviv Branch of the Institute of Soil Protection of Ukraine*: Website. Retrieved from <http://www.iogu.gov.ua/lvivska> [in Ukrainian].

27. EU and Ukraine establish partnership on Earth (2018, May 29). *EU neighbours*: Website. Retrieved from <https://www.euneighbours.eu/en/east/stay-informed/news/eu-and-ukraine-establish-partnership-earth-observation>

Надійшло 05.10.2020 р.

Scientific-practical journal "REGIONAL ECONOMY"

Scientific-practical journal "Regional economy" is a specialized scientific-practical publication, which highlights such theoretical and applied issues: the formation and implementation of state regional policy in Ukraine, the problems of socio-economic life of the regions, territorial development, environmental management and ecological security, social policy, cross-border cooperation, rural development, investment and innovation policy, Finance and banking.

Journal "Regional economy" is included in the List of scientific professional publications of Ukraine in the field of economic sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated by 7.10.2015 №1021).

The journal is included in the international scientometric database Index Copernicus, Poland - with 2012.

The journal's website: www.re.gov.ua